

РОЗДІЛ 8 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657

Сіухіна К. М.

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ РЕЗЕРВІВ ОЧІКУВАНИХ АБО ЗАЗНАНИХ ЗБИТКІВ ЗА АКТИВАМИ БАНКІВ ЗІ ЗМЕНШЕНОЮ КОРИСНІСТЮ

Метою статті є дослідження економічної та облікової сутності різниць, що виникають між нарахованими доходами та доходами банку під час відображення доходів за знеціненими активами. Визначено, що означені різниці є частиною резерву очікуваних або зазнаних збитків. Такий висновок зроблено на підставі порівняння обліку складників балансової вартості за знеціненими та якісними активами. Зроблено висновок, що коригування сум резервів за знеціненими активами здійснюється двома методами: у кореспонденції із витратами банку через зміну очікуваних надходжень та під час нарахування доходів банку, якщо актив визнано знеціненим.

Ключові слова: активи зі зменшеною корисністю, ризикове ціноутворення, резерв очікуваних або зазнаних збитків, доходи за знеціненими активами, облік резервів банку, «модель очікуваних збитків».

Постановка проблеми. Починаючи з 2015 р. вітчизняні банки зобов'язані подавати звітність та вести бухгалтерський облік за МСФЗ. Відображення деяких активів та їх складників суттєво різнилося від практики, яка існувала до цього. Зокрема, йдеться про відображення доходів за знеціненими активами. Починаючи з 2018 р. облік фінансових інструментів має здійснюватися за новим МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», де знову виникає проблема відображення доходів за знеціненими активами. У даному разі питання стоїть саме узгодження та можливості подальшого порівняння залишків за рахунками окремих складників балансової вартості працюючих активів та активів зі зменшеною корисністю.

Питання формування резервів під знецінені активи тісно пов'язані з теорією вартості грошей у часі, теорією ціноутворення на фінансові інструменти та методиками оцінки ризиків. Перегляд попередніх досліджень та використання розроблених теорій дає змогу зрозуміти можливості щодо впровадження в практичну діяльність змін, що відбуваються в нормативному забезпеченні бухгалтерського обліку, зокрема обліку резервів та доходів за знеціненими активами в банках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Означеній проблемі узгодження доходів, резервів та нарахованих доходів було приділено суттєву увагу з боку вченої та практика Л.П. Снігурської, наукові погляди якої частково уречевилися в нормативних змінах із бухгалтерського обліку. Питання ціноутворення на банківські ресурси та оцінкою ризиків розглядалися багатьма вітчизняними та світовими вченими, зокрема С.В. Валдайцевим, Н.Г. Маслаком та О.А. Криклієм, А.О. Єпіфановим, Т.А. Васильєвою та С.М. Козьменком.

Мета статті полягає у розгляді економічної сутності таких об'єктів обліку, як нараховані доходи за знеціненими активами, та їх відображення в обліку разом із резервом очікуваних або зазнаних збитків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування і використання резервів очікуваних або зазнаних збитків банків запроваджується для захисту банківської системи проти кредитних ризиків. Підвищення вимог до резервування під активні операції забезпечується переходом від

методики визнання зазнаних збитків до очікуваних, що закріплюється вимогами МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» та переглядом принципів банківського нагляду. Така модель дає змогу раніше визнати кредитні збитки у фінансовій звітності, яка вважається більш прогресивнішим підходом.

Відображення зростання вартості активів за кредитами та цінними паперами здійснюється через нарахування відсоткових доходів. Під час визначення відсоткових ставок за контрактом управлінський персонал ураховує декілька аспектів: вартість грошей у часі, компенсацію за очікувані кредитні збитки, які можливо передбачити на етапі розміщення ресурсу у визначеному активі, компенсацію за прийнятий ризик та маржу (дохід від розміщення активу). У моделі ризикового ціноутворення структура відсоткової ставки за кредит, яка враховує ризик втрати (повної або часткової) позичених коштів і ризик несвоєчасного повернення кредиту, матиме вигляд: вільної від ризику ставки відсотка, премії за ризик втрати, премії за ризик несвоєчасного повернення кредиту [1, с. 106].

Резерв за «моделі очікуваних збитків» розраховується як різниця між балансовою вартістю активу та приведеними за ефективною ставкою відсотка сумою платежів за активом. По суті, цей метод є вдосконаленим варіантом оцінки активу методу дисконтування, який «базується на об'єктивних даних ринку», але «не враховує індивідуальних очікувань щодо ризиків різних інвесторів» [2, с. 55]. Застосування ефективної ставки відсотка дало змогу врахувати очікувані щодо кожного окремого активу платежі та відповідний ризик. Взаємозв'язок ефективної ставки ризику та резерву пояснюється і через вплив застави на вартість активу та резерву. «Зниження кредитного ризику тягне за собою відповідне зниження ціни позикових коштів. Якість застави може значно вплинути на ціноутворення за конкретною угодою» [3, с. 65]. Зниження номінальної ставки впливає на зниження ефективної ставки, яка через дисконтування зменшує різницю між приведеними платежами та балансовою вартістю. Крім того, використання в розрахунку платежів за забезпеченням також додатково може зменшувати обсяг резерву.

Отже, «модель очікуваних збитків» передбачає виокремлення плати за ризик з ефективної ставки як похідної від номінальної ставки, що уречевлює в собі плату за користування ресурсом, та нарахованих доходів за активами, за якими визнано зменшення корисності. Таким чином, у доходах буде відображено лише реально очікувані доходи, без частини сплачуваної за ризик.

Згідно з моделлю очікуваних збитків, що встановлюється МСФЗ 9, активи мають розділятися на три групи залежно від якості активів. Для розподілу активів виконують низку завдань, першим яких є оцінка кредитного ризику. Активи з невисокими ризиками обліковуються за методикою першої групи. До другої групи належать активи, які вже на етапі визнання є достатньо ризиковими або такі, суттєве погіршення якості яких було виявлено під час подальших оцінок. До третьої групи належать активи, які певною мірою не функціонують та не приносять доходу, що фіксується в системі бухгалтерського обліку через формування резервів.

У першій групі обсяг резерву дорівнює обсягу коштів, які не будуть отримані за весь період дії угоди, за умови настання дефолту протягом 12 місяців із моменту проведення оцінки. У другій та третій групах активів резерв дорівнює очікуваним збиткам за весь період дії угоди зваженим на ймовірність дефолту позичальника протягом усієї дії угоди.

Намагання розмежувати доходи від розміщення активів та компенсацію за можливі ризики вплинуло на виокремлення двох підходів до обліку доходів за фінансовими інструментами.

За першим підходом відсоткові доходи нараховуються в повному обсязі, а за потреби формується резерв. Таку методику вирішили застосовувати для перших двох груп активів (якісних працюючих активів). Компенсація за ризик включається до складу доходів.

Для третьої ж групи фінансових інструментів прийнято застосовувати підхід на основі чистої (балансової) заборгованості, тобто за винятком резерву. У цій групі доходи відображаються в сумі за вирахуванням справдженого ризику. Вважається, що таке відображення доходів більше відповідає дійсності, ніж підхід на основі валового доходу.

У разі нарахування доходів за знеціненими активами доходи розраховуються як добуток амортизаційної вартості на ефективну ставку, де в амортизаційній вартості враховується резерв очікуваних або зазнаних збитків. Постановою НБУ визначено, що банк відображає нараховані проценти за фінансовими інструментами за процентною ставкою, яка передбачена умовами договору [4, п. 3.1]. Через нарахування доходів на повну вартість, як передбачено умовами договору, виникають різниці між сумами нарахованих доходів та доходів, що відображені в доходах банку. Різниця за своєю економічною суттю є резервом нарахованих неочікуваних доходів (термін не застосовується у вітчизняному законодавстві).

Постановою передбачено облік резерву нарахованих неочікуваних доходів як коригування балансової вартості (термін згідно з Інструкцією № 255), що визначається як процентний дохід або витрати в кореспонденції з рахунками для обліку неамортизованого дисконту/премії або в кореспонденції з рахунками з обліку нарахованих доходів (витрат) класів 1, 2, 3 із характеристикою «активно-пасивні» [4, п. 3.3].

Питанню відображення узгодженості між процентними доходами за ефективною та номінальною ставками відсотка було приділено увагу в статті доцента Л.П. Снігурської [5]. Серед можливих варіантів обліку нарахованих неочікуваних доходів було виокремлено можливість обліку резерву нарахованих неочікуваних доходів (автор статті такого терміну не використовує) на рахунках дисконту/премії, рахунках резерву очікуваних або зазнаних збитків та в кредиті рахунків нарахованих відсоткових доходів. Автор виділила переваги та недоліки кожного з методів, проте не виокремила найбільш підходящого на власне переконання.

Базуючись на результатах дослідження Л.П. Снігурської та враховуючи економічне розуміння резерву нарахованих неочікуваних доходів та факт того, що під час розрахунку резерву очікуваних та зазнаних збитків ураховуються всі надходження, зокрема і відсоткові доходи, резерв нарахованих неочікуваних доходів слід обліковувати на рахунках резервів очікуваних або зазнаних збитків, оскільки ці суми є частиною резерву очікуваних або зазнаних збитків.

Доведемо таке твердження на прикладі. Для умов прикладу всі активи обліковуватимемо за МСФЗ 9, тобто для активів без зменшення корисності доходи нараховуються без урахування сум резерву очікуваних або зазнаних збитків, для активів із зменшеною корисністю – резерв ураховується. Розглянемо облік одного й того самого активу так, якби за активом не було фактів зменшення корисності та за наявності зменшення корисності.

Умови прикладу: тіло кредиту – 1 млн. грн., до кінця погашення кредиту три роки, номінальна ставка – 10%, сплата відсотків, як і тіла кредиту, передбачається через три роки, нараховані відсотки обчислюються кумулятивним методом із доданням нарахованих відсотків до тіла кредиту раз у рік. Оскільки кредит видано без комісії, то номінальна ставка дорівнює ефективній – 10%.

За першим варіантом прикладу є вірогідність, що відсотки позичальник сплатити не зможе через три роки. Реальних подій зменшення корисності немає.

За другим прикладом у галузі, до якої належить позичальник, спостерігається суттєва нестабільність. Оскільки нараховані доходи належать до сплати лише через три роки, офіційно прострочення не має, проте галузевої нестабільності достатньо для визнання активу зі зменшеною корисністю. Обсяг очікуваних платежів через три роки банком оцінений в 1,2 млн. грн. і не змінюється.

За першим прикладом балансову вартість якісного незнеціненого активу наведено в табл. 1. Для обох прикладів незалежно від наявності визнання зменшення корисності теперішня вартість майбутніх платежів приводиться в теперішній час із використанням ефективної ставки відсотка. Обсяг приведених у теперішній час майбутніх платежів на певну дату і має бути балансовою вартістю активу.

У першому випадку, коли немає зменшення корисності, обчислення доходів здійснюється через амортизаційну вартість активу без урахування суми резерву. Враховуючи, що приклад спеціально спрощено і дисконт або премія відсутні, обсяги нарахованих доходів та доходів співпадають. Під час нарахування доходів вартість активу зростає і має дорівнювати теперішній вартості оцінених майбутніх грошових потоків за активом.

Якщо є різниця, то вона відображається в резерві. Оскільки очікувані платежі не змінюються, то частка зарезервованого активу має бути стабільною. В абсолютних цифрах збільшення

нарахованих доходів супроводжується збільшенням резерву очікуваних та зазнаних збитків, щоб рівень оцінених збитків був однаковий у всіх періодах. Таке твердження вірне через те, що очікування не змінюються і ставка ризику, закладена в ефективній ставці відсотка, не змінна.

У другому випадку (табл. 2) за зменшення корисності, згідно з нормами Постанови № 255, обсяг відображених доходів має відповідати відсоткам, нарахованим на амортизаційну вартість. Різницю між нарахованими доходами та доходами відображаємо через пасивні залишки рахунків нарахованих доходів. Твердження про те, що теперішня вартість майбутніх грошових надходжень має відповідати балансовій вартості, вірне для будь-яких активів, що обліковуються за МСФЗ 9. Але тут вартість активу до врахування резерву є меншою за аналогічну вартість активу без зменшення корисності в прикладі 1. І різниця становить саме суму активно-пасивних нарахованих доходів, що, як наслідок, під час порівняння з теперішньою вартістю майбутніх платежів дає стабільну суму резерву очікуваних або зазнаних збитків.

Якщо додати обсяг резерву очікуваних або зазнаних збитків та активно-пасивних нарахованих доходів, то ця сума дорівнюватиме обсягу резерву очікуваних або зазнаних збитків за активом без зменшення корисності з першого варіанту прикладу.

Варто звернути увагу на співвідношення доходів та витрат за активом в обох прикладах. У першому випадку доходи (331 тис. грн.) переважають

Рис. 1. Складники балансової вартості активів згідно з прикладом 1, станом на кінець 3-го періоду

Джерело: складено автором на основі даних прикладу, який розглядається в статті

Таблиця 1

Балансова вартість активу без зменшення корисності за МСФЗ 9

Період		поч. 1-го пер.	кін 1-го пер.	кін. 2-го пер.	кін. 3-го пер.	Сума	Формула
За умовами договору:							
Основна заборгованість	1	1000	1000	1000	1000		
Нараховані відсотки за період	2		100	110	121		$2 = 3_{n-1} * i_n$
Вартість активу для нарахування доходів (до врахування резерву)	3	1000	1100	1210	1331		$3 = 3_{n-1} + 2$
Теперішня вартість очікуваних грошових потоків	4	902	992	1091	1200		$4 = 3 / (1 + i_{ef})^{n-1}$
Резерв очікуваних або зазнаних збитків (залишок на рах.)	5	98	108	119	131		$5 = 3 - 4$
Доходи за період	6		100	110	121	331	$6 = 3 * i_{ef}$
Витрати на формування та коректування резерву за період	7	98	10	11	12	131	$7 = \Delta 5$
Амортизаційна вартість	8	902	992	1091	1200		$8 = 3 - 5$

Джерело: складено автором на основі [6]

Таблиця 2

Балансова вартість активу зі зменшенням корисності за МСФЗ 9

Період		поч. 1-го пер.	кін 1-го пер.	кін. 2-го пер.	кін. 3-го пер.	Сума	Формула
За умовами договору:							
Основна заборгованість	1	1000	1000	1000	1000		
Нараховані відсотки за період	2		100	110	121		$2 = 3_{n-1} * i_n$
Вартість активу для нарахування доходів	3	1000	1100	1210	1331		$3 = 3_{n-1} + 2$
Теперішня вартість очікуваних грошових потоків	4	902	992	1091	1200		$8 = 3 / (1 + i_{ef})^{n-1}$
Нараховані відсотки АП (резерв нарахованих доходів)	5		10	11	12		$5 = 6 - 2$
Доход за період	6		90	99	109	298	$6 = 7_{n-1} * i_{ef}$
Вартість активу до врахування резерву очікуваних або зазнаних збитків	7		1090	1189	1221		$7 = 1 + 2 - 5$
Резерв очікуваних або зазнаних збитків (залишок на рах.)	8	98	98	98	98		$8 = 7 - 4$
Амортизаційна вартість	9	902	992	1091	1200		$9 = 7 - 8$
Сума резерву очікуваних або зазнаних збитків та резерву нарахованих неочікуваних доходів	10	98	108	119	131		$10 = 8 + 5$
Витрати на формування та коректування резерву за період	11	98	0	0	0	98	$11 = \Delta 8$

Джерело: складено автором на основі [6]

витрати на формування резервів (131 тис. грн.) на 200 тис. грн.

За знеціненим активом було відображено 298 тис. грн., що також на 200 тис. більше, ніж витрати на формування резерву (98 тис. грн.). Як із доходів, так і з витрат на формування резерву була виключена частка відсотка, яка відповідала за можливі збитки. У цьому і вважаємо головною перевагу «моделі очікуваних збитків», що не лише відображає у витратах можливі збитки швидше, ніж попередню застосовувана модель, але й дає змогу уникнути завищення доходів, які доведеться резервувати.

Повертаючись до балансової вартості активу, розглянемо амортизаційну вартість обох активів за кінець третього періоду (рис. 1). Суми за двома активами були обрані однаковими не випадково, а для того, щоб показати, що за якісним активом можливе зменшення корисності відображається через резерв, тоді як за знеціненим активом – через резерв пасивних залишків активно-пасивних рахунків нарахованих доходів, згідно з чинними методиками обліку. Вважаємо, що таке відображення є порушенням принципу послідовності в бухгалтерському обліку, оскільки актив протягом періоду утримання може бути як якісним, так і знеціненим, а правила відображення резервів при цьому будуть змінюватися.

Суми, що відображаються як пасивні залишки нарахованих доходів або дисконтів чи премій, у разі зменшення корисності є частиною резерву очікуваних зазнаних збитків і, відповідно, мають відображатися саме на рахунках очікуваних або зазнаних збитків. У МСФЗ 9 під резервом очікуваних або зазнаних збитків розуміється резерв під середній рівень кредитних збитків, що становлять різницю між грошовими потоками за контрактом та очікуваними потоками, дисконтованими за ефективною ставкою відсотка [6]. Грошові потоки за активом включають як номінал, так і відсоткові доходи. Оскільки всі грошові потоки враховуються під час розрахунку резерву очікуваних або зазнаних збитків, то і резерви за цими нарахованими доходами мають обліковуватися в складі резерву очікуваних або зазнаних збитків.

Розглянемо відображення в бухгалтерському обліку операцій із резервами очікуваних або зазнаних збитків, якщо всі різниці між вартістю активу та теперішньою вартістю оцінених грошових потоків обліковуються на рахунках резерву. Для наочного відображення застосуємо деякі дані щодо активу. Номінал цінного паперу – 1 млн. грн. Строк придбання – 01.02.2015 на один рік, погашення відсотків передбачається раз на квартал, погашення основної суми боргу – 01.02.2016. Номінальна ставка – 18% річних, 360/360.

Банк передбачає можливі ускладнення щодо сплати другого та третього платежів, у четвертому платежі є можливість погашення лише номіналу. Грошовий потік передбачається на рівні 45 тис. грн.; 40 тис. грн.; 40 тис. грн., 1 млн. грн. Розрахунок окремих складників для обліку активу та резерву зокрема наведено в табл. 3.

Відповідно до очікуваних надходжень, сформовано резерв очікуваних або зазнаних збитків на суму 46,70 тис. грн.:

Дт – витрати на формування резервів (7704) – 46,70 тис. грн.;

Кт – резерв очікуваних або зазнаних збитків (3290) – 46,70 тис. грн.

У першому періоді фактів зменшення корисності не виявлено. Відсоткові доходи нараховуються від амортизаційної вартості без урахування суми резерву. Платіж по активу надійшов у повному обсязі. Теперішня вартість майбутніх очікуваних збитків (951,20 тис. грн.) відрізняється від балансової вартості (953,30 тис. грн.) на 2,10 тис. грн. Зростання вартості резерву пов'язано зі зростанням вартості грошей у часі, оскільки терміни очікуваних збитків наближаються, їхня вартість зростає. В обліку відображаємо коригування обсягу резерву на суму 2 100 грн.

Оскільки фактів зменшення корисності не відбулося, база оцінки доходів не змінилася. Але клієнтом було погашено 30 тис. грн. із 45 тис. грн., передбачених договором. Вартість активу без резерву, але враховуючи прострочені нараховані доходи, становить 1 015 тис. грн. Теперішня вартість останнього платежу – 954, 01 тис. грн. Різниця має бути відображена на рахунках резерву. Хоча змін в очікуваннях не передбачається, є факт зменшення корисності, тому в подальшому доходи розраховуються від амортизаційної вартості. Під час нараховування доходів відбувається операція з коригування резерву очікуваних або зазнаних збитків:

Дт – нараховані доходи за борговими цінними паперами в портфелі банку до погашення (3218) – 45,00 тис. грн.;

Кт – резерв очікуваних або зазнаних збитків (3290) – 2,07 тис. грн.;

Кт – процентні доходи за іншими цінними паперами в портфелі банку до погашення (6053) – 42,93 тис. грн.

Оскільки за цінним папером надійшло коштів у погашення платежу рівно стільки, скільки передбачено під час розрахунку резерву, необхідності в коригуваннях обсягу резерву немає.

Станом на початок операційного дня 01.02.2016 банком нараховані всі доходи за весь період утримання активу. За останні два періоди доходи нараховувалися на базі амортизаційної вартості

Таблиця 3

Розрахунок балансової вартості активу згідно з прикладом 2, тис. грн.

Дата	Грошові потоки, план	Грошові потоки, очікувані при розрахунку резерву	Теперішня вартість очікуваних грошових потоків	Грошові потоки, факт	БВ*, поч	Нараховані відсотки	Доходи (6 клас)	Витрати на резерв	Резерв очікуваних або зазнаних збитків		БВ, кін.
									Оборот	Залишок	
01.02.2015	-1000		953,30					46,70	46,70	46,70	953,30
01.05.2015	45	45	951,20	45	1000,00	45	45,00	2,10	2,10	48,80	951,20
01.08.2015	45	40	954,01	30	1000,00	45	45,00	12,20	12,20	60,99	954,01
01.11.2015	45	40	956,94	40	954,01	45	42,93		2,07	63,06	956,94
01.02.2016 поч	1045	1000	1000,00		956,94	45	43,06		1,94	65,00	1000,00

Джерело: складено автором на основі даних прикладу 2, який розглядається у статті

з урахуванням суми резерву через зменшення корисності. Для того щоб відобразити різні варіанти відображення в обліку погашення активів та, відповідно, погашення або використання резервів, використовуємо три варіанти погашення активу, що відрізняються обсягом погашення: 1 млн. грн., 950 тис. грн. та 1 062 тис. грн..

У першому варіанті обсяг погашення становить 1 млн. грн., що відповідає очікуваному грошовим потокам. Разом за весь період утримання банком недоотримано коштів на 65 тис. грн., які повністю зарезервовані. Відобразимо використання резерву зазначених збитків для списання частини активу, що не була погашена:

Дт – резерв очікуваних або зазначених збитків (3290) – 65,00 тис. грн.;

Кт – боргові цінні папери, випущені банками в портфелі банку до погашення (3213) – 65,00 тис. грн.

У другому варіанті обсяг отриманого платежу становить 950 тис. грн., що на 50 тис. грн. менше, ніж очікувалося. Для повного вибуття активу спочатку треба скоригувати обсяг резерву в кореспонденції із витратами банку на 50 тис., після чого відобразити погашення активу та використання резерву.

У третьому варіанті в оплату платежу надійшло 1 062,00 тис. грн., що порівняно з балансовою вартістю активу (1 млн. грн.) більше. Відновлення корисності необхідно здійснити через зменшення резерву очікуваних або зазначених збитків. Сума відновлення корисності (62,00 тис. грн.) більша за обсяг витрат, використаний для формування та коригування резерву (60,99 тис. грн. = 46,70+2,10+12,20 тис. грн.). Інша частина резерву (2,07+1,94 тис. грн.) була сформована під час відображення нарахованих доходів як кошти, які не включені до доходів банку. Відповідно, отримавши обсяг коштів більший, ніж був відображений у доходах, останні необхідно скоригувати:

Дт – витрати на формування резервів (7704) – 60,99 тис. грн.;

Дт – процентні доходи за іншими цінними паперами в портфелі банку до погашення (6053) – 1,01 тис. грн.;

Кт – резерв очікуваних або зазначених збитків (3290) – 62,00 тис. грн.

Хоча проведення в кореспонденції рахунків доходів та резервів є незвичним, запропоноване проведення співвідноситься з пропозиціями НБУ, висловленими у Листі від 27.11.2015 [7]. Усі кори-

гування, пов'язані зі зменшенням корисності, які впливають на обсяг відображених доходів, доцільно здійснювати за остаточного погашення активу. Подальше погашення активу та використання резерву здійснюються із використанням попередньо запропонованих проведення.

Якщо до кінцевого погашення активу банком визнається відновлення корисності, згідно з умовами МСФЗ 9, здійснюється зміна бази розрахунку доходів на амортизовану собівартість без суми резерву для подальших обчислень. У МСФЗ 9 немає чітких висловлювань щодо того, як і коли слід відобразити коригування доходів за ті періоди, коли актив уважався знеціненим і, відповідно, доходи обчислювалися менші, ніж нараховувалися з коригуванням вартості активу через резерв. Уважаємо найкраще це відобразити під час остаточного закриття активу. Якщо очікування майбутніх платежів змінюються з покращенням якості активу, суму резерву слід коригувати, але на суму не більшу, ніж було відображено у витратах на формування резерву очікуваних або зазначених збитків за певним активом чи групою активів.

Висновки. Під час відображення доходів за знеціненими активами виникає необхідність узгодження сум нарахованих доходів та сум, відображених у доходах банку. Різниця під час нарахування є частиною резерву очікуваних або зазначених збитків, що пояснюється економічною природою моделі для розрахунку резерву. Тут вартими уваги є взаємодія таких об'єктів, як номінальна вартість активу, в яку закладається певний рівень ризику, та похідна від номінальної ефективна ставка відсотка, яка має безпосередній вплив на обсяг резерву.

За моделі очікуваних збитків обсяги резерву очікуваних зазначених збитків формуються двома варіантами. За першим варіантом резерв формується та коректується в кореспонденції з витратами банку під час первісного відображення різниці між балансовою вартістю та дисконтованими очікуваними грошовими потоками або за зміни очікувань. За другим варіантом резерв коректується в кореспонденції з нарахованими доходами банку, якщо активи визнані зі зменшеною корисністю. Під час остаточного закриття активу, за умови покращення якості активу, може виникати необхідність у коректуванні сум резервів у кореспонденції з рахунками доходів на обсяг коштів, що не був відображений у доходах банку.

Список використаних джерел:

1. Маслак Н.Г. Ціноутворення на банківські продукти: [монографія] / Н.Г. Маслак, О.А. Криклій. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 121 с.
2. Валдайцев С.В. Оценка бизнеса: [учебник] / С.В. Валдайцев; 2-е изд, перераб. и доп. – М.: Велди; Проспект, 2004. – 360 с.
3. Управління ризиками банків: [монографія]: у 2-х т. Т. 1. Управління ризиками базових банківських операцій / А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко [та ін.]; за ред. А.О. Єпіфанова і Т.А. Васильєвої. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.
4. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів та витрат банків України: Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2003 № 255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0583-03/paran15#n15>.
5. Снігурська Л.П. Проблеми формування банком облікової політики щодо кредитів та інших фінансових активів зі зменшеною корисністю / Л.П. Снігурська // Вісник Національного банку України. – 2015. – № 9. – С. 24–30.
6. International Financial Reporting Standard 9 «Financial Instruments» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2016/ifrs09.pdf>.
7. Роз'яснення щодо відображення в бухгалтерському обліку окремих операцій: Лист Національного банку України від 27.11.2015 № 60-09012/93197 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/LB15273.html.

Сиухина К. М.

Київський національний економічний університет
імені Вадима ГетьманаПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ УЧЕТА РЕЗЕРВОВ ОЖИДАЕМЫХ ИЛИ ПОНЕСЕННЫХ УБЫТКОВ
ПО АКТИВАМ С УМЕНЬШЕННОЙ ПОЛЕЗНОСТЬЮ

Резюме

Целью статьи является исследование экономической и учетной сущности разниц между начисленными доходами и доходами банка при отражении доходов по обесцененным активам. Установлено, что указанные различия являются частью резерва ожидаемых или понесенных убытков. Такой вывод сделан на основании сравнения учета составляющих балансовой стоимости по обесцененным и качественными активами. Сделан вывод о том, что корректировки сумм резервов по обесцененным активам осуществляется двумя методами: в корреспонденции с расходами банка при условии изменения ожидаемых поступлений и при начислении доходов банка, если актив признан обесцененным.

Ключевые слова: активы с уменьшенной полезностью, рисковое ценообразование, резерв ожидаемых или понесенных убытков, доходы по обесцененным активам, учет резервов банка, «модель ожидаемых убытков».

Siukhina K. M.

Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman

THE ACCOUNTING ISSUES OF LOSS ALLOWANCE ON IMPAIRED ASSETS

Summary

The aim of the article is to study the economic and accounting nature of differences arising between the accrued income and bank's revenues when counting income on impaired assets. The study determined that this difference is a part of loss allowance. This conclusion bases on the comparison of accounting of book value components of working and impaired assets. When reviewing accounting postings of a reserve, a conclusion was made that the adjustment of the allowances on impaired assets arises in two ways: in correspondence with the bank costs due to changes in estimated cash flow and when accruing bank's income if the asset is considered impaired.

Key words: impaired assets, risk pricing, loss allowance, income on impaired assets, banks' reserve accounting, «expected loss model».

УДК 658.15:005.52

Худик О. Б.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У статті розглянуто теоретичні та методичні проблеми прогнозування фінансової звітності. Удосконалено методику прогнозування фінансової звітності на підґрунті комплексного аналізу тенденції зміни її показників у минулому, взаємозв'язків між окремими показниками, галузевих закономірностей. Розроблено модель оцінки ризику зниження ефективності операційної діяльності.

Ключові слова: прогнозування, ризик, стратегічний фінансовий аналіз, фінансова звітність.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економіки характеризується підвищеним ризиком і високим ступенем невизначеності, динамічними змінами факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які складно оцінити та спрогнозувати з достатнім рівнем точності. Для прийняття дієвих управлінських рішень щодо необхідності та можливості залучення фінансових ресурсів (як інвестиційних, так і позикових), розроблення стратегії та планів розвитку підприємства виникає об'єктивна необхідність у прогнозній інформації про активи, капітал, прибутки підприємства, майбутній рівень фінансових коефіцієнтів за напрямками стратегічного фінансового аналізу. Прогнозна (похідна) фінансова звітність є способом представлення потенційного стану фінансового потенціалу підприємства на підґрунті аналізу факторів, які визначають його фінансові перспективи (як у минулому, так і на поточний

момент часу) та передбачення тенденцій їх зміни в майбутньому. Отже, актуальним залишається питання прогнозування показників фінансової звітності в умовах ризику та невизначеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання прогнозування фінансових показників, методики формування та аналізу похідної фінансової звітності розглядаються в працях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема Т.В. Головка [1], Т.М. Ковальчук [2], О.В. Нікіфорової [3] К.І. Редченка [4], Дж.М. Уолена [5] та ін. Проте досі в науковій літературі не досягнуто консенсусу стосовно складу прогнозної фінансової звітності, послідовності її підготовки, доцільності застосування різних методик її формування й аналізу.

Мета статті полягає у тому, щоб розвинути методику прогнозування фінансової звітності на підґрунті комплексного аналізу тенденції зміни її показників у минулому, взаємозв'язків між окре-